

INGLIZ TILIDAGI EVFEMIZMLARNING PRAGMATIK XUSUSIYATLARI

Rahmonova Gulhayo Xalilovna

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
gulhayorahmonova042@gmail.com

***Annotation:** Currently, in a globalized society the need for word substitutions while speaking on sensitive topics has developed. Human beings search for milder alternatives to express their opinions whenever they feel their words might sound abrupt or offensive. The article illustrates these substitutions called euphemisms. At first sight one might suppose that these expressions are too ordinary, but in fact they possess a strong persuasive character. Thus, the subject of this article is to identify the main functions of euphemisms in modern society. The article also aims at determining which social and cognitive factors regulate our choice of these substitutions. In the article as data for analysis different euphemistic expressions have been studied. An overall study shows that in modern life honest debate has turned into a rare phenomenon. One of our assertions is that the use of euphemisms primarily presupposing good intentions so as not to hurt a listener's feelings, in modern life has acquired completely a different purpose. Today people use euphemisms to sound more persuasive instead of simply sounding polite. It should be noted that for a deeper understanding of the role of euphemisms they should be studied within a specific discourse.*

***Key words:** euphemisms, social implications, cultural phenomenon, humour, newly-coined words, alleviative strategy.*

Evfemizm deb nomlanuvchi lingvistik va madaniy hodisa ko'plab ingliz tilida so'zlashuvchilarga tabu mavzuni ifodalashning xushmuomala yoki bilvosita usuli sifatida tanish. "Yaxshi gapirish" degan ma'noni anglatuvchi yunoncha *evfemizmos*dan kelib chiqqan holda, evfemizmlar butun dunyo bo'ylab kundalik ijtimoiy munosabatlarda uchraydigan lingvistik vositalar sanaladi. Ular asosan noxush iboralar va tushunchalarni yumshatish yoki zararsizlantirish, muloyim tarzda ifodalash va ma'ruzachi yoki tinglovchini xijolatdan qutqarish uchun ularni muqobil, neytralroq so'zlar yoki iboralar bilan almashtirish uchun yengillashtiruvchi strategiya sifatida ishlatiladi.

O'zining dahshatli va mashaqqatli tabiatini hisobga olgan holda, ingliz tilidagi *death* ya'ni o'lim evfemizmlarning umumiy nishonidir, chunki "*passing away*", "*putting to sleep*", and "*ethnic cleansing*" kabi iboralarning barchasi o'lim bilan bog'liq evfemizmlardir. Ingliz tilidagi evfemizmlarning boshqa keng tarqalgan o'choqlari vazn-weight, nogironlik-disability va tana funktsiyalari- *bodily functions* bilan bog'liq mavzularni o'z ichiga oladi. Intensivlik darajasini pasaytirish bilan bir qatorda (kambag'al a poor person -kambag'alni "underprivileged-imtiyozli" deb ta'riflash yoki Voldemortni " *He who must not be named*-ismini aytmaslik kerak" deb ta'riflash orqali) odamlar mavzuni bezash uchun evfemizmlardan ham foydalanadilar. Shuningdek jamiyatdagi tutgan o'rnini ko'rsatish maqsadida quyidagi iboralardan ham foydalanishadi: masalan, "boutique" yoki "emporium" kabi so'zlardan foydalangan holda do'konga mrojaat qilishadi . Allan va Burridge (1991) tadqiqotiga ko'ra, evfemizmlarning barcha taniqli dunyo tillarida mavjudligi lingvistik universallikni tashkil qilishini ta'kidlab o'tadi. Bu barcha tillarda mavjudligini hisobga olgan holda, evfemizmlarning tillar orasida, xususan, ingliz tiliga nisbatan qanday farqlanishi haqida ko'plab tadqiqotlar mavjud.

Barcha evfemizmlar bir qator prinsiplar asosida erkin tarzda boshqarilishi mumkin. Yangi shakllangan evfemizm uchta tamoyilga amal qilishi kerak. U o'z ichiga olgan noxush mavzudan yetarlicha uzoqda bo'lishi kerak, kontseptsiya bilan bog'liq bo'lishi uchun bilvosita bog'lanish va yaxshi ma'noni esga olib keladigan darajada yoqimli bo'lishi kerak. Buni ko'rsatish uchun "adult entertainment" atamasini pornografiya uchun evfemizm sifatida tan olingan.. Muayyan suhbatda hamma ushbu taqiqlangan mavzu bilan tanish deb faraz qilsak, "adult entertainment" evfemizmidan foydalanish suhbatda haddan tashqari bog'lanmagan yoki o'ta ahamiyatsiz bo'lmagan holda, nomaqbul tushuncha bilan yetarlicha yumshoq bog'lanishni yodga olib keladi, shu bilan birga, suhbat tufayli ko'p noqulaylik tug'dirmaydi. evfemizmning ma'nosi unchalik yoqimsiz jaranglamaydi.

Ayrim evfemizmlarning qiziqarli mano'viy bo'yoq beruvchi vositalardan biri bu hazildir. "Downton Abbey" Britaniya teledramasining birinchi mavsumidagi dialog evfemizmlar va ulardan foydalanishni o'rganish uchun ajoyib imkoniyatdir. Dastur kontekstida tadqiqot mualliflari evfemizmlardan jummalarni tomoshabinlar uchun yanada "jonli va yoqimli" qilish uchun ishlatilishi mumkinligini tushuntiradi va shu bilan hazil tuyg'usini keltirib chiqarishi mumkin. Bunga misol qilib, xizmatchining xarakterini tasvirlash uchun " *not a lady's manayol*" va " *a troubled soul* " iboralarini qo'llashi, shuningdek, shifokor tomonidan homiladorlik holatini " *a surge of fertility*" deb atashi, mualliflarning fikriga ko'ra, bu bilvosita va tajovuzkor emas, lekin hali ham qahramon nimani nazarda tutmoqchi ekanligini ifodalaydi. Ushbu dramaning yana bir

qiziqarli jihati - bu odamning o'z ijtimoiy sinfiga nisbatan evfemizmlardan foydalanishini aks ettirishidir. Ba'zi madaniyatlarda bu evfemizmlar uchun qiziqarli soha bo'lishi mumkin. Ingliz tilidagi evfemizmlarni o'rganish shuni ko'rsatdiki, ingliz tilida so'zlashuvchilar sinf bo'linishiga nisbatan sezgirroq bo'lishadi: bu ko'rinib turibdiki, pastroq bo'lib ko'rinmaslik uchun "second class" o'rniga "economy class" evfemistik iboralardan foydalanish mumkin

Death ya'ni o'lim ko'plab madaniyatlar va tillarda ta'kidlangan doimiy tushunchadir. Biroq, madaniyatlar o'limni idrok etishda va uni muhokama qilishda foydalanadigan atamalarda farq qilishi ko'rsatilgan. Yaqinda o'tkazilgan yana bir tadqiqot ingliz qabristonlari va ispan tilidagi qabr toshlariga yozilgan evfemizmlarning qo'llanilishini taqqosladi va ikkala til ham o'limni madaniy jihatdan ketish sifatida qabul qilishini, ammo evfemizmlardan foydalanish orqali turli yo'llar bilan qabul qilishini aniqladi. Ispan epitafiyalari samoviy manzilni aniq ko'rsatib, o'limni sayohatning yakuniy qismini ta'kidlab, mukofot sifatida qabul qilgan, inglizlarning o'limni idrok etishi esa ko'proq hayotga o'xshab, uni yuksalish vositasi sifatida ta'kidlab, sayohatning boshlanish nuqtasiga qaratgan evfemizmlar bilan ifodalangan.

Yangi yaratilgan so'zlar yoki iboralar ko'pincha tillarda tabu sifatida qoralangan yoki ijtimoiy jihatdan gapirish qiyin bo'lgan oldindan mavjud atamalarni almashtirish uchun evfemizm sifatida keladi. Vaqt o'tishi bilan va tez-tez qo'llanilganda, o'ylab topilgan evfemizmning tanishligi so'zlovchi yoki tinglovchi uchun har qanday noqulaylikni yumshatishda uning samaradorligiga qarshi ishlashi mumkin va u qamrab olgan yoqimsiz tushunchaning salbiy mohiyatini o'zida mujassamlashtira boshlaydi. 1994 yilda Nyu-York Tayms gazetasida chop etilgan "The game of the name" nomli maqolasida Stiven Pinker "euphemism treadmill" tushunchasini kiritdi. Bu yozuvchining bilimiga lingvistik kontseptsiya uchun sport zaliga bog'liq yagona metafora, "Great Vowel Lifts" yoki "repositional stranding" misollarining yo'qligi hisobga olinsa, Pinker yangi, odobli so'zlar hissiy jihatdan ishora qilish uchun o'ylab topilganligini tushuntirdi. og'ir yoki yoqimsiz narsalar, masalan, etnik ozchiliklar yoki o'rganishda qiyinchiliklarga duchor bo'lgan odamlarni tavsiflovchi so'zlar yoki atamalar, ammo bu yangi so'zlar birlashma bilan bulg'anishi mumkin va topilishi kerak bo'lgan yangi so'zlar o'ziga xos salbiy ma'noga ega bo'ladi.

Ushbu kontseptsiyani tasvirlash uchun film qahramoni Forrest Gumpni eslang. Endi uni film bilan tanish bo'lmagan odamga tasvirlashni o'ylab ko'ring. Yaxshi yurak, rahm-shafqatli va ajoyib sportchi bo'lishdan tashqari, uning o'rtacha darajadan past aqlini tasvirlashda qiyinchilik paydo bo'lishi mumkin. Ehtiyotkor yoki dolzarb bo'lganlar "aqli zaif" ma'nosini ifodalashda "slow-witted" yoki "below-average" kabi atamalardan foydalanishlari mumkin, ammo "mentally retarded" kabi ibora nisbatan

haqoratliroq va siyosiy jihatdan noto'g'ri deb qabul qilinadi. Film ancha oldin chiqqanini hisobga olsak, 1994 yilda The Guardian - siyosiy to'g'rilikni tan olishi bilan mashhur bo'lgan Britaniyaning markaziy gazetasi, ehtimol, bugungi kunda ko'proq salbiy ma'noga ega bo'lgan so'zlar va aytilgan gazeta bugungi kunda nominal qiymatdan foydalanishda shubhasiz ancha ikkilanib turadi, bu esa o'tgan yillar ichida evfemizm 'treadmill-yugurish yo'lakchasi' haqiqatan ham to'liq quvvatda ekanligini ko'rsatadi.

Yuqoridagi tadqiqotlar va spekulativ takliflardan ishonch bilan xulosa qilish mumkinki, madaniy muhit evfemizmlarning tilda qanday namoyon bo'lishini shakllantirishda kuchli vositadir. Tilning har bir o'zgaruvchan elementi singari, evfemizm ham harakatdagi barcha tillarda hodisa sifatida saqlanib qoladi. Evfemizm yugurish yo'lakchasining o'ziga xos metaforasi - o'zi harakatni anglatuvchi - qiziqarli kichik hodisa bo'lib, evfemizm qanday maqsadda qo'llanilishidan qat'i nazar, o'ylab topilgan evfemizmning konnotatsiyalari har doim ham doimiy bo'lib qolmaydi. Maishiy lingvistik kontseptsiya uchun evfemizm va uning jamiyatdagi roli keyingi tadqiqot va tadqiqot uchun potentsial dolzarb mavzu bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Alkiere. S. (2002). Introduction Euphemisms to Language Learners. The Internet TESL Journal.
2. Allan. K. & Burridge. K. (1991). Euphemism and Dysphemism: language used as shield and weapon. Oxford. OUP.
3. Enright. D. (2004). In Other Words. London: Michael O'Mara Books Limited.
4. Galperin, I.R. (1977). English stylistics. M., Vishshayashkola.